

KATECHETYKA

STUDIA TEOLOGICZNE

W mocy Bożego Ducha

36(2018)

LIDIA KATARYŃCZUK-MANIA

MGR EMILIA KULIGOWSKA

WALORY EDUKACYJNE PIEŚNI I PIOSENEK RELIGIJNYCH

*W Kościele śpiewa się po to,
żeby zmysły słabych ludzi
pobudzić do większej pobożności*
św. Tomasz

Treść: Wprowadzenie; 1. Muzyka a religia; 2. O potrzebie kształcenia wokalnego dzieci – metodyczne uwarunkowania; 3. Repertuar wokalny dla dzieci; Podsumowanie.

Wprowadzenie

„Dzieci biorące udział w katechizacji zazwyczaj chodzą do kościoła, uczestniczą w Eucharystii i różnych nabożeństwach. Poznają pieśni religijne w sensie definiowanym przez magisterium Kościoła. Włączają się w śpiew wiernych. Poznają kolędy, pieśni maryjne, wielkopostne, adwentowe i inne okolicznościowe”. Katecheza uczy dostrzegać w życiu kościoła znaczenie Słowa Bożego skierowanego ku sakramentom. Pieśni i piosenki religijne uwrażliwiają na piękno sztuki muzycznej. Poprzez poznawanie tekstów stymulowane są różne obszary mózgu związane z rozwojem emocjonalnym i poznawczym, dzieci rozwijają się intelektualnie, usprawniają predyspozycje, pamięć, wyobraźnię, a w wymiarze duchowym łatwiej im zrozumieć istotę wiary. Wśród istotnych walorów edukacyjnych pieśni i piosenek religijnych należy także uwzględnić pracę nad doskonaleniem mowy (słuch fonemowy, głoski, sylaby, słowa, rytm języka) czy, jak w przy-

---

Lidia Kataryńczuk-Mania – doktor habilitowany nauk społecznych w zakresie teorii muzyki i pedagogiki. Pracownik naukowy na Wydziale Pedagogiki, Psychologii i Socjologii Uniwersytetu Zielonogórskiego. Autorka i współredaktorka publikacji dotyczących edukacji artystycznej (muzycznej) i terapii.

padku piosenek z ruchem, usprawnianie motoryczności dziecka. Piosenki uczą dzieci samodyscypliny, dobrych zachowań i dobrej zabawy, zmuszają do refleksji, dzięki nim łatwiej zrozumieć otaczający świat i wartości religijne.

1. Muzyka a religia

Muzyka towarzyszyła obrzędom liturgicznym od początku istnienia kościoła. Śpiew związany ze słowami to integralna część liturgii. Według dokumentów kościoła muzyka musi spełniać trzy funkcje: czynić liturgię piękniejszą i bardziej uroczystą, pełnić funkcję formacyjną, pieśni śpiewane w czasie Eucharystii mają przybliżyć nam prawdy wiary, pomagać w zrozumieniu i przyjęciu Słowa Bożego, wyjaśniać i pogłębiać rozumienie treści danego okresu liturgicznego. To co śpiewamy podczas mszy świętej, ma jednoczyć uczestników liturgii i czynić z nich wspólnotę.

Początkowo śpiewano pieśni w języku łacińskim. Pierwsze polskie pieśni nabożne pojawiły się w XIII wieku. Powodem pojawienia się muzyki ze słowami w języku narodowym była silna potrzeba zjednoczenia ludzi nie tylko w kościele, ale także poza nim. Nauka łaciny była zarezerwowana dla stanu duchownego. Przekład tekstów liturgicznych na język polski miał na celu zwiększenie zasięgu ewangelizacji. W tym okresie powstała też Bogurodzica, która nie tylko jest pieśnią śpiewaną w kościołach, ale pełni funkcję hymnu dynastii Jagiellonów.

Pieśń kościelna w językach narodowych stała się czynnikiem wychowującym i kształtującym lud i młodzież pod względem etyczno-religijnym. Treść przekazywana w pieśniach tradycyjnych zawierała w sobie dogmatykę katolicką i katolickie zasady moralności obok historii życia i męki Jezusa.

Papież Benedykt XVI, w książce *Duch liturgii*, przywołuje wydarzenia ze Starego i Nowego Testamentu, którym towarzyszył śpiew. Podkreśla, że samo słowo „śpiewać” (z pokrewnymi) zostało użyte w Starym Testamencie 309 razy, a w Nowym – 36 razy. Kardynał Ratzinger uważa, że tam, „gdzie człowiek spotyka się z Bogiem samo słowo już nie wystarczy”. Źródła powstania pieśni liturgicznych upatruje w „historycznych napięciach”. Z jednej strony „śpiew wyrasta z niedoli, z której nie może wybawić żadna moc ziemską od której tylko Bóg jest ucieczką, a z drugiej opiera się na zaufaniu woli bożej”.

Pojęcie muzyki religijnej nie jest tożsame z pojęciem muzyki liturgicznej, muzyka religijna jest pojęciem szerszym i zawiera w sobie, między in-

nymi, muzykę związaną z liturgią. W dokumencie „Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski o muzyce kościelnej” z 14.10.2017 roku, w celu uściślenia rozumienia pojęć, podano obowiązujące definicje: muzyka religijna, kościelna, sakralna czy liturgiczna.

Muzyka religijna jest sztuką, która odnosi się w swej inspiracji do tematyki dotyczącej Boga, Jego objawiania się w świecie, bądź też różnych przejawów życia wspólnoty wierzących.

Muzyka kościelna pochodzi z chrześcijańskiego kręgu kulturowego i jest związana z życiem chrześcijańskich wspólnot wyznaniowych.

Muzyka sakralna obejmuje wszelkie kompozycje powstałe w ciągu wieków z przeznaczeniem do liturgii w Kościele.

Muzyka liturgiczna to kompozycje, które zgodnie z przepisami kościelnymi współtworzą święte obrzędy. W wypełnianiu funkcji znaku liturgicznego muzyka posługuje się różnymi formami, gatunkami i rodzajami, zarówno wokalnymi, wokально-instrumentalnymi, jak i instrumentalnymi. W *Małym leksykonie liturgii* podano bardziej rozbudowaną definicję **muzyki liturgicznej** „rozbrzmiewająca podczas sprawowania kultu bożego; jej celem jest oddanie chwały Bogu i uświęcenie wiernych. Do muzyki liturgicznej zalicza się: śpiew jednogłosowy, wielogłosowy i muzykę instrumentalną. Muzyka jest nie tylko ozdobą liturgii, ale też jej integralną częścią. Powinno się zawsze śpiewać części liturgii przeznaczone z założenia do śpiewu. Repertuar utworów musi się zgadzać z myślą przewodnią dnia, charakterem okresu liturgicznego, jak również odpowiadać treściowo danej czynności liturgicznej. Nie wolno w liturgii wykonywać muzyki świeckiej”. Ważną cechą muzyki liturgicznej jest jej prostota i płynność, co wzmacnia modlitwy wiernych tworzących wspólnotę.

Śpiew i muzyka są ściśle podporządkowane liturgii i nigdy nie były rozumiane jako cel sam w sobie, pełnią funkcje służebną. Można dokonać podziału muzyki religijnej na: muzykę Nieliturgiczną oraz muzykę Liturgiczną. Muzyka Nieliturgiczna, do której można zaliczyć: muzykę związaną z tekstem liturgicznym, ale nie spełniającą wymogów dokumentów kościoła (motety, hymny, msze); muzykę posługującą się tekstem pozaliturgicznym (litanie, kantaty, oratoria, pieśni oparte na modlitwie, piosenki religijne); muzykę bez tekstu, tytułem lub dedykacją nawiązującą do tematyki religijnej. Poniższy wykres przedstawia powiązanie omawianych pojęć.

MUZYKA RELIGIJNA

MUZYKA NIELITURGICZNA

MUZYKA LITURGICZNA

- muzyka związana z tekstem liturgicznym, niespełniająca wymogów dokumentów kościoła;
- muzyka posługująca się tekstem nieliturgicznym;
- muzyka z tytułem lub dedykacją, mottem, nawiązująca do tekstu liturgicznego;

Wykres nr 1: Podział muzyki religijnej (opracowanie własne).

Muzyka religijna, w odniesieniu do wychowania w duchu chrześcijańskim, ma bardzo duże znaczenie – przybliża wartości katolickie, wzmacnia poczucie wspólnoty, uczy tradycji oraz pełni funkcję jej przedłużenia. W życiu katolika jest obecna w jego otoczeniu od poczęcia. Towarzyszy człowiekowi, w różnych formach, począwszy od okresu prenatalnego, co ma bezpośredni związek z rozwojem zdolności muzycznych. Bogactwo stylistyczne i wykonawcze muzyki religijnej bez wątpienia wpływa pozytywnie na rozwój zdolności muzycznych, co potwierdzają życiorysy wybitnych muzyków, którzy od dzieciństwa byli związani z kulturą chrześcijańską: rodzina Bachów, Ludwig van Beethoven, którego jednym z pierwszych nauczycieli był kompozytor i organista (Christian Gottlob Neefe), Antonio Vivaldi, który jako najstarszy syn został poświęcony do stanu duchownego i od najmłodszych lat był kształcony w tym kierunku.

Zgodnie z teorią rozwoju zdolności muzycznych Edwina Eliasa Gordona¹, rozwijają się one do ok. 9. roku życia. Najwyższy ich poziom osiąga

---

¹ Edwin Elias Gordon żył w latach 1927 - 2015. Dał się poznać jako pedagog, wykładowca,

człowiek zaraz po urodzeniu. Brak zapewniania dziecku możliwości ich rozwoju, pozbawia je utrzymania poziomu urodzeniowego. Muzyka, która pozytywnie wpływa na ich rozwój powinna być: różnorodna i wykonywana na żywo lub odtwarzana na dobrej jakości sprzęcie. Muzyka religijna, a w szczególności liturgiczna, rozumiana zgodnie z definicją zawartą w dokumentach kościoła, jest przykładem muzyki wpływającej na rozwój zdolności muzycznych. Często obecność dziecka podczas liturgii jest jedyną okazją do usłyszenia muzyki wykonywanej na żywo. Z podziału roku liturgicznego wynika różnorodność muzyczna, którą można usłyszeć w skalach (tzw. kościelnych/modalnych²) pieśni czy ich charakterze. To jedna z nielicznych okazji, żeby dziecko usłyszało na żywo muzykę różniącą się od powszechnie wykonywanej w skali dur i moll.

W literaturze muzycznej pieśń to: „utwór wokalny do tekstu liturgicznego”³. Według Bolesława Bartkowskiego „za pieśń kościelną można uznać śpiew, który ma następujące cechy:

1. tekst religijny w języku narodowym,
2. zastosowanie w służbie Bożej i nabożeństwach (co nie jest równoważne z liturgią) odprawianych w kościele lub poza kościołem,
3. zbiorowe (wspólne) wykonywanie przez wiernych, co zakłada odpowiednio prostą melodię, ponadto
4. zamieszczony bywa w śpiewnikach kościelnych i innych zbiorach pieśni (zwanym dawniej „nabożnymi”) oraz
5. posiada milczącą lub wyraźną aprobatę władz kościelnych,
6. opinie wykonawców uznających pieśń za kościelną”⁴.

---

psycholog muzyki, naukowiec oraz muzyk jazzowym grający na kontrabasie w zespole, który prowadził Gene Krupa. Pracę pedagogiczną i naukową rozpoczął na Uniwersytecie Iowa, gdzie został głównym redaktorem „Studies in the Psychology of Music”, a w 1958 roku uzyskał stopień doktora. Pracował na Uniwersytecie New York w Buffalo, w latach 1979 – 1995 był związany z Uniwersytetem Temple w Filadelfii, gdzie jako profesor objął Katedrę Badań Muzyczno – Edukacyjnych im. Carla E. Seashore. Gordon napisał wiele książek, artykułów oraz opracował testy zdolności muzycznych dla dzieci oraz dorosłych (*E. Kuligowska, Usprawnianie muzyczne małych dzieci – metoda E.E. Gordona* [w:] L. Kataryńczuk-Mania (red.), *Z zagadnień terapii artystycznej, logopedycznej i pedagogicznej*, Zielona Góra 2017, s. 103

² skale modalne – siedmiostopniowe skale diatoniczne powstałe w średniowieczu, które stanowiły podstawę dla muzyki europejskiej w średniowieczu i renesansie : dorycka, frygijska, lidyjska, miksolidyjska, eolska, jońska

³ *Encyklopedia muzyki*, red. A. Chodkowski, PWN, Warszawa 1995, s. 689.

⁴ B. Bartkowski, *Polskie śpiewy religijne w żywej tradycji. style i formy*, PWM, Kraków 1987, s.

Pieśń religijna posiada tekst uwzględniający stosunek do transcendencji, z kolei pieśń kościelna związana jest z codziennością wspólnoty religijnej. Pieśń liturgiczna, dopuszczona przez władze duchowne, przeznaczona jest do celebracji sakramentów. Piosenkę religijną, czyli krótki utwór wyrażający treści religijne charakteryzuje – według księdza Ireneusza Pawłaka – „prostota, chwytliwość i łatwa przyswajalność”⁵.

Charakteryzując pieśni i piosenki kościelne zauważa się, że teksty wyrażają modlitwę w różnych aspektach: są to prośby, skargi, problemy życiowe, dziękczynienia, chwały, subiektywne odczucia itp. Pieśni cechują zazwyczaj: płynność, naturalność, powaga, skromność. Rozpiętość skali mieści się najczęściej w oktawie, rzadko wyżej a melodia opiera się na rozłożonym akordzie, często powtarzanym. W piosenkach zdarzają się wstawki modulacyjne, pojawiają się stopnie progresji. Rytmika pieśni jest jednolita, miarowa (hymny w rytmie marsza) lub urozmaicona, zróżnicowana pod względem wykorzystania różnych wartości rytmicznych, pojawiają się synkopy, różne rytmy charakterystyczne dla tanga, walca, polki, samby itp.

Zdaniem Roberta Tyrały „głos piosenki musi docierać do słuchaczy, musi być słyszalny; muzyka, melodia i rytm nie mogą zagłuszać treści, jej istoty; słowa mają być śpiewane wyraźnie i dostatecznie głośno; piosenka musi mieć też aspekt społeczny, powinna docierać do wspólnoty i tworzyć jedność wewnętrzną, opartą na jedności osobowej, na prawdzie i miłości; piosenka religijna nie może być oderwana od grupy, od określonego środowiska”⁶.

Istotne jest miejsce i czas prezentowania utworów wokalnych, a także ich walory artystyczne. Najczęściej wymienia się: pielgrzymki, koncerty, festiwale, spotkania modlitewne, konkursy, przeglądy itp. Należy szczególnie podkreślić, że piosenka zmienia się wraz z modą.

W pieśniach religijnych często opisywany jest świat przyrody, który pokazany jest w tekstach a dzięki artystycznym środkom wyrazu kreowane są wartości witalne, moralne, osobowe i poznawcze. Wartość piękna łączy się z religijną wartością, czyli ze świętością⁷. „Wartości takie jak: jasność,

---

20.

⁵ I. Pawlak, *Muzyka jako niezbędny element pracy duszpasterskiej*, [w:] *Muzyka i śpiew liturgiczny. Materiały z sympozjum 20 XI 2001*, red. J. Zimny, Wydaw. Diecezjalne, Sandomierz 2002, s. 59.

⁶ R. Tyrała, *Muzyka liturgiczna w Polsce w świetle posoborowych synodów diecezjalnych*, [w:] *Muzyka i śpiew liturgiczny...*, dz. cyt., s. 118.

⁷ Szerzej; A. Sojka, *Obraz przyrody w pieśni religijnej*, „Pedagogia Christiana” 2001, 2/28, s. 133-143.

światłość, ład, spokój, piękno używane często w pieśniach religijnych [...] odzwierciedlają ogólnoludzką potrzebę do porządkowania przestrzeni wokół i dążność do utrzymywania homeostazy poprzez właściwe odniesienie się człowieka do świata przyrodniczego zarówno roślinnego, jak i zwierzęcego”⁸.

Pieśni, dzięki swej semantyczności służą ekspresji wokalne, ale przekazują też ważne treści ewangeliczne, są źródłem postaw chrześcijańskich młodego pokolenia. Mogą być też uważane za komunikat służący przekazywaniu treści wychowawczych.

2. O potrzebie kształcenia wokalnego dzieci – metodyczne uwarunkowania

Piosenka jest najprostszą formą umuzykalniającą, w której dziecko może posługiwać się własnym instrumentem, czyli głosem, poznając jego walory brzmieniowe⁹. Utwór wokalny kształtuje się pod względem struktury melodycznej, harmoniczej, rytmu, tonacji, tempa. Stefan Szuman podkreśla kilka cech, które mogą oddziaływać na człowieka¹⁰. „Cechy kinetyczne (dynamiczne, metryczne i rytmiczne) działają mobilizująco i pobudzająco, wywołują napięcia, impulsy kinetyczne, ruchliwość. Kinetyczny charakter utworu działa poruszająco, mobilizuje do ruchu i gestykulacji, zaprasza do tańca. Cechy sceniczne odnoszą się do dynamiki i utworów muzycznych, wyrażają się w odczuwaniu na przemian napięcia i odprężenia”¹¹. Pieśń – według Bohdana Pocięja¹² jest jedną z form zrodzoną z poetyckiego natchnienia, w niej pierwiastek poetycki – natchnienie, lotność, fantazja – zostają urzeczywistnione w słowie i trafiają na grunt pierwotnej, rdzennej muzykalności.

Dzieci cechuje chęć działania, wykazują szczególną wrażliwość na melodię słowa i rytm, kiedy mogą tworzyć piosenki o bardzo swobodnej budowie tonalnej, podkreślając akcentami te wyrazy, które uważają za ważne. Dobór rytmu jest wówczas najczęściej uzależniony jest od stanu emocjo-

⁸ Tamże, s.141.

⁹ Por. L. Kataryńczuk-Mania, *Wychowawcze aspekty zajęć umuzykalniających w przedszkolu*, Oficyna Wydawnicza UZ, Zielona Góra 2009.

¹⁰ S. Szuman, *O sztuce i wychowaniu estetycznym*, WSiP, Warszawa 1990.

¹¹ M. Kisiel, *Pedagogiczno-dydaktyczne aspekty wykorzystania muzyki w stymulacji rozwoju dziecka*, Wyższa Szkoła Biznesu, Dąbrowa Górnicza 2007, s. 58.

¹² B. Pocięj, *Pieśń romantyczna Schuberta*, „Wychowanie Muzyczne w Szkole” 1981, nr 3.

nalnego.

Nauczyciele powinni dobierać repertuar piosenek religijnych dostosowany do rozwoju dziecka i jego potrzeb oraz zainteresowań. Pod wpływem muzyki zanika u dzieci wewnętrzne zablokowanie, niepokoje, nieśmiałość, napięcie emocjonalne, lęki a pojawia się atmosfera radości i zadowolenia.

Zdaniem Antoniny Guryckiej, „zainteresowania dziecka w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym mają pewne cechy specjalne, związane z dziecięcymi możliwościami przeżyć emocjonalnych. Zaciekawienia dziecka bywają na ogół krótkotrwałe, bądź na skutek zjawienia się innych bodźców uwaga przerzuca się z kolei na nie”¹³.

Nauczyciel-katecheta powinien kształtować zainteresowania dzieci wartościowymi rodzajami piosenek czy muzyki. Należy pamiętać, że granice pomiędzy akceptacją przez dzieci repertuaru wokalnego a wyborem nauczyciela powinny być elastyczne i otwarte. Wprowadzenie piosenki powinno się łączyć z zabawami, ćwiczeniami, które pomogą dzieciom w koncentracji i nauce poznawanego utworu. W pracy z tekstem można recytować fragmenty piosenek ze zmienną dynamiką (od cichej do głośnej), artykulacją (krótko, długo), recytować frazy na bazie echa, łącząc stopniowo wersy, można je realizować ze zmianą barwy głosu (nisko, wysoko) a także inscenizować treść piosenki z wykorzystaniem rekwizytów, kostiumów itp. Rym piosenki można oddawać poprzez klaskanie, tupanie, grę rytmiczną na instrumentach perkusyjnych (bębenek, trójkąt, kastaniety itp.). Innym sposobem może być wykonywanie rytmicznych zadań z podziałem ról – raz nauczyciel, raz dzieci.

Śpiewając piosenkę, nauczyciel powinien ją zaprezentować poprawnie pod względem artystycznym i emisyjnym – najlepiej „na żywo” (dzieci mogą zaobserwować poprawną interpretację, mimikę itp.). Należy zwrócić uwagę na możliwości wykonawcze dzieci. Melodia powinna być łatwa, nie można przekraczać skali głosu dziecka, kontrolować należy postawę, prawidłowe operowanie oddechem (ćwiczenia wdechu i wydechu, mięśni przepony, na wydłużenie fazy wydechowej, poprawne intonowanie). Stosować można śpiewanie wymienne – nauczyciel śpiewa zwrotkę a dzieci refren, śpiewanie w myśli, swobodne improwizacje oparte na melodii piosenki, ilustrowanie gestem i ruchem charakteru melodii, zmian dynamicznych, tempa, rytmu, itp. Zabawy ze śpiewem mają wiele walorów

---

¹³ Cyt. za W. Goriszowski, *Metodologiczno-metodyczne problemy wychowania muzycznego w zarysie*, Wyd. Pedagogiczne ZNP, Kielce 1994, s. 142.

poznawczych, kształcących, wychowawczych i duchowych, są źródłem radosnych przeżyć, pobudzają do działań twórczych¹⁴.

Piosenka religijna może zaspokajać potrzeby zabawy dziecka, stanowić istotny element integracyjny, który sprzyja kształtowaniu postaw, zachowań, rozwijaniu związków emocjonalnych.

3. Repertuar wokalny dla dzieci

Na szczególną uwagę zasługują piosenki religijne z płytami CD i podkładami muzycznymi s. Adrian Anny Miś CSS, z serii Nasze rozśpiewane dzieciaki NUTKA; dla Ducha Świętego (*O Stworzycielu, Duchu Święty; Veni, Creator; Duch Święty jest nasza siłą; Duchu Święty, Kocham Cię; Bądź ze mną o każdej porze; Prosta modlitwa; Ogniki; Święty Duch, Boży Duch; Przyjdź, Duchu Święty; Nic bez Ciebie; powiej nad ogrodem; Jesteś jak; Duchu, Duchu; Lekki, łagodny*). Te piosenki, zdaniem Autorki mają za zadanie pomagać dzieciom i dorosłym uwielbiać, przyzywać i prosić Ducha Świętego, aby zamieszkał w sercach i zapalał ogień swojej miłości. Inne propozycje to: NUTKA adwentowa (11 piosenek), (Dom Wydawniczy „Rafael”, Kraków 2017), NUTKA dla Babci i Dziadka, NUTKA dla Matki Bożej, NUTKA wakacyjna, NUTKA patriotyczna, UTKA dla Dzieciątka Jezus, NUTKA wielkanocna, NUTKA wielkopostna. Wszystkie cechuje tematyka religijna na ważne okazje. Zaproponowany materiał dydaktyczny może stać się inspiracją dla wspólnego, rodzinnego, grupowego muzykowania. Ciekawe i profesjonalne są również aranżacje odpowiednie dla dzieci. Utwory znakomicie, profesjonalnie wykonują dzieci, rodzice, co podnosi wartość działań edukacyjnych i religijnych.

„Nie boję się, gdy ciemno jest Ojciec za rękę prowadzi mnie...”¹⁵, niemal każdy, bez względu na wiek, zna tę piosenkę. Podobnie jest z utworem tego samego zespołu pt.: „Święty”¹⁶ („Taki duży, taki mały...”). Płyta z tymi przebojami została sprzedana w ilości pięciu milionów egzemplarzy¹⁷. Zespół Arka Noego, który jest wykonawcą tych piosenek, powstał w 1999 roku w odpowiedzi na zapotrzebowanie twórców programu telewizyjnego

¹⁴ Szerzej: L. Kataryńczuk-Mania, *Nauczanie muzyki*, [w:] *Dziedziny kształcenia w klasach I-III*, red. M. Magda-Adamowicz, L. Kataryńczuk-Mania, 2013, s. 163-180.

¹⁵ Arka Noego, *Tato*, [w:] *A gu gu*, Wydawnictwo Stage Diving Club, Poznań 2000.

¹⁶ Arka Noego, *Święty, święty uśmiechnięty*, [w:] *A gu gu ...*, dz. cyt.

¹⁷ *A gu gu*, https://pl.wikipedia.org/wiki/A_gu_gu (dostęp: 17.07.2018).

Ziarno. Piosenka „Tato” okazała się przebojem¹⁸. Repertuar wykonywany przez zespół prezentuje gatunek muzyki popularnej, rozumianej po pierwsze jako muzyki „wszechobecnej w życiu codziennym jednostki – zarówno w sferze prywatnej, jak i publicznej, po drugie w muzyce popularnej słowa są elementem tak samo ważnym jak sama muzyka (a niekiedy nawet ważniejszym). Szczególnie w potocznym wyobrażeniu – kiedy mówimy o muzyce popularnej, zazwyczaj przychodzą nam na myśl piosenki, czyli utwory muzyczne, którym zawsze towarzyszy tekst”¹⁹. Zespół jeździ z koncertami po całej Polsce. Co roku daje specjalne koncerty z okazji Bożego Narodzenia i Wielkanocy, transmitowane później przez Telewizję Polską. Odbył kilka zagranicznych tournée, w tym do USA i Kanady. Twórcą przedsięwzięcia jest Robert Friedrich, w skład zespołu wchodzi dzieci²⁰. Do 2017 roku, przez zespół zostało wydanych 12 płyt CD: „A gu gu” 2000, „Kolędy i pastorałki na żywo” 2000; „Mama tata mam 2 lata” 2001; „Hip hip hura Alleluja!” 2002; „Daj na zgodę” 2003; „Od rana do wieczora” 2005; „Nie ma tamto - subito santo!” 2006; „Gadu Gadu” 2008; „Wszystkie piosenki” 2008; „Pan Krakiers” 2011; „Petarda” 2014; „Wyjątkowy osioł” 2017²¹. W 2000 roku, za płytę „A gu gu”, zespół otrzymał nagrodę Fryderyk w kategorii Album roku pop, w 2003 roku zespół otrzymał Nagrodę Top Trendy. Piosenki wykonywane przez zespół mają prosty tekst, przystępny dla dzieci, który nawiązuje do Ewangelii i wartości jakimi są dobro, rodzina. Przedsięwzięcie, bez wątpienia, ma charakter ewangelizacyjny. Wybrane piosenki zostały przetłumaczone na języki: angielski, niemiecki, białoruski. Repertuar zespołu Arka Noego jest wykorzystywany przez katechetów nie tylko podczas lekcji religii. Zespół podczas koncertów gra muzykę wyłącznie „na żywo”. W 2001 roku Arka Noego wystąpiła w Watykanie, podczas koncertu był obecny Jan Paweł II.

„Dzieci z Brodą” to „dziecięcy zespół muzyczny wykonujący piosenki o tematyce religijnej”²², który powstał w 1989 roku. Założycielem i kierownikiem muzycznym jest Jozsko Broda – muzyk, kompozytor, multiinstru-

¹⁸ *Arka Noego*, <http://arkanoego.pl/index.php/o-nas> (dostęp: 17.07.2018).

¹⁹ K. M. Wyrzykowska, *Muzyka popularna w służbie rewolucji. Rzecz o tzw. muzyce zaangażowanej*, [w:] K. Kleczkowska (red.), *Maska magazyn antropologiczno – społeczno- kulturalny*, Kraków 2012, s. 33.

²⁰ *Arka Noego*, [https://pl.wikipedia.org/wiki/Arka_Noego_\(zesp%C3%B3l_muzyczny\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Arka_Noego_(zesp%C3%B3l_muzyczny)) (dostęp: 17.07.2018).

²¹ *Arka Noego*, <http://arkanoego.pl/index.php/o-nas> (dostęp: 17.07.2018).

²² *Dzieci z Brodą*, www.wikipedia.org/wiki/Dzieci_z_Broda%C4%85 (dostęp: 20.08.2018).

mentalista, syn Józefa Brody²³, współpracujący między innymi z Wojciechem Waglewskim, Anną Marią Jopek, Rodziną Pospieszalskich, Robertem Friedrichem (podczas tworzenia zespołu Arka Noego w 1999 roku). Przy wielu projektach z zespołem wystąpili również: Kayah, Darek Malejonek, Antonina Krzysztoń, Janusz Grzywacz, Janusz Yanina Iwański, Cezary Paciorek, Piotr „Stopa” Żyżelewicz oraz znakomici muzycy z Węgier i Słowacji, artyści flamenco oraz górale z Istebnej i Koniakowa (rodziny stron Joszka)²⁴. Prywatnie Joszko jest ojcem dziesięciorga dzieci. Zespół powstał w 1998 roku. Od samego początku grupa współpracowała z telewizyjnym programem „Ziarno”. „Dzieci z Brodą” wydały trzy płyty: „Jamużna Postna” (2000), „Posłóchejcie Kamaradzi Ethnofon Records” (2004); polsko-węgierski projekt z cyklu Brama Morawska Debora (2013). Repertuar stanowią utwory z „przesłaniem o nadziei, miłości, przebaczeniu, jednocześnie odważnie podając receptę na cierpienie i życiowe trudności. Twórczość zespołu, choć w pierwszej kolejności kierowana do dzieci, potrafi zachwycić wszystkich – niezależnie od wieku – swoim folkowym, ale nowoczesnym i ciekawym brzmieniem”²⁵. Współpraca dzieci z profesjonalnymi muzykami ma wymiar edukacyjny, ponieważ wspólne muzykowanie daje możliwość spotkania i nauki przez prezentację w atmosferze radości i wspólnoty.

Kolejnym przykładem takich działań jest zespół „Małe TGD”, który stanowi dziecięco-młodzieżowy odpowiednik zespołu TGD²⁶. Poza działalnością koncertową, przez muzyków powadzona jest „Szkołka TGD”, w ramach której profesjonalni muzycy prowadzą „grupowe zajęcia wokalne dla dzieci w wieku szkolnym oraz gimnazjalnym. Korzystając z repertuaru Małe TGD, TGD oraz tworzą nowe piosenki”²⁷. Szkołki funkcjonują w: Warszawie, Gdańsku, Poznaniu i Krakowie. Kierownikiem artystycznym przedsięwzięcia jest Piotr Nazaruk. Repertuar zespołu „Małe TGD”, jest często wykorzystywany podczas lekcji religii. Piosenki są lubiane przez dzieci, co wynika z obserwacji własnych i rozmów z nauczycielami religii.

²³ Urodzony w Ustroniu polski pedagog, folklorysta, multiinstrumentalista, uhonorowany Srebrnym Medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

²⁴ *O zespole*, www.dziecizbroda.pl/pl/dzieci-z-broda-pl/o-zespole (dostęp: 20.08.2018).

²⁵ *O zespole*, www.dziecizbroda.pl/pl/dzieci-z-broda-pl/o-zespole (dostęp: 20.08.2018).

²⁶ TGD – Ekumeniczny „pop-gospelowy chór chrześcijański” – Trzecia Godzina Dnia, powstał w 1982 roku, założycielem był Janusz Sierla. Obecnie kierownikiem muzycznym jest Piotr Nazaruk. Zespół wydał 11 płyt.

²⁷ *Szkołka TGD*, www.tgd.com.pl/szkolka-tgd.html (dostęp: 20.08.2018)

Świadczy o tym również ilość wyświetleń teledysków na kanale YouTube. Cały repertuar zespołu jest na bardzo wysokim poziomie muzycznym, co ma duże znaczenie dla akulturacji muzycznej.

Działania religijno-artystyczne i edukacyjne

Jak podkreśla Anna Pękala, „ważna jest znajomość psychiki dziecka, świadomość jego rozwoju, umiejętność diagnozowania potrzeb oraz sprawdzania efektów wspólnej pracy”²⁸.

Muzyczna katecheza, opierająca się na śpiewaniu piosenek, zawierać powinna rytmiczne utwory, proste w treści, kompozycji i wartościach artystycznych. Dzięki nim realizuje się intencje wychowawczo-moralizatorskie, dzieci uczą się współżycia w grupie, w rodzinie i społeczeństwie. Wśród piosenek religijnych odnajdziemy te, które nadają się do inscenizacji ruchowej, gestykulacji czy mimiki.

Od wielu lat Siostry Elżbietanki w Zielonej Górze przygotowują Przegląd Jasełek dla Dzieci Przedszkolnych, który z roku na rok cieszy się coraz większym zainteresowaniem. Najpiękniejsze są takie sytuacje gdy podczas wystąpień wszystkie dzieci znajdujące się na sali koncertowej a także ich opiekunowie – rodzice i dziadkowie – włączają się spontanicznie do wspólnego śpiewania kolęd, pastorałek.

Podsumowanie

Dziecko, włączając się w piękną oprawę liturgiczną nabożeństwa poprzez śpiew, doznaje przeżyć duchowych, estetycznych wspomagających kształcenie religijne. Warto zatem zadbać o muzyczno-religijne walory repertuaru wokalnego dzieci aby stworzyć warunki dla rozwoju duchowego.

Streszczenie

Prezentowany artykuł stanowi rezultat przemyśleń w zakresie możliwości zastosowań metodycznych pieśni i piosenek religijnych. Różnorodność repertuaru i bogactwo materiałów wokalnych świadczą o głęboko zakorzenionej w człowieku potrzebie doświadczania sacrum. Ważne jest, by już w dzieciństwie stwarzać dzieciom fundamenty dla religijności, uczyć prawidłowego postępowania w uczeniu się wokalnych utworów o artystycznym wymiarze a także kreować prorodzinne i edukacyjne warunki, sytuacje.

---

²⁸ A. Pękala, *Wykorzystanie potencjału...*, dz. cyt. s. 260.

Słowa kluczowe: *pieśń, piosenka, metody uczenia piosenek, repertuar religijny.*

Educational Values of Religious Songs

Summary

The presented article is the result of reflections on the possibilities of methodical application of religious songs. The diversity and richness of the repertoire of vocal material evidence of deep-seated human need to experience the sacred. It is important to create children's foundations for religiosity, teach correct behavior in learning vocal works of artistic dimension as well as create family-friendly and educational conditions and situations.

Keywords: *song, methods of learning songs, religious repertoire.*

